

Arastırma Makalesi

Nevşehir Müzesinde Bulunan Tepelikler

Tepeliks Found in Nevşehir Museum

İlknur KAMILOĞLU

Öğr. Gör. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Sanat ve Tasarım Fakültesi Kuyumculuk ve Mücevher Tasarımı Bölümü

ilknur.kamiloglu@hbv.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-7854-9437>

Makale Gönderme Tarihi	Revizyon Tarihi	Kabul Tarihi
26.04.2021	22.05.2021	26.05.2021

Öz

Zengin bir el sanatı kültürüne sahip olan Anadolu'da, geleneksel kıyafetleri ile bir bütünlük sağlayan kadın başlıkları geleneksel sanatlar içinde önemli yer tutmaktadır. Kadın başlıklarının tamamlayıcılarından biri olan tepelik; hafif çukur ve dairesel olup fesin üzerine yerleştirilerek kullanılan takı çeşididir. Tepelik fesin üzerine oturtularak takıldığı gibi fessiz saç üzerine yerleştirilerek de kullanılan bir takıdır. Gümüş, altın, pirinç ve bakır gibi madenlerden yapılan tepeliklerde, süsleme tekniği olarak delik işi, telkâri, muhlama, mine, kakma, kabartma, granülasyon (güverse) teknikleri kullanılmaktadır. Bu çalışmanın amacı; Nevşehir Müzesi Etnografik ürünler teşhir salonunda sergilenen tepeliklerin incelenerek günümüzdeki durumu, teknik, boyut, ham madde, motif, bezeme konuları ve kompozisyon özellikleri bakımından incelenerek değerlendirilmesidir. Çalışmanın örneklemini on adet tepelik oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: El sanatları, takı, tepelik, kadın başlıkları.

Abstract

In Anatolia, which has a rich handicraft culture, women's headdresses, which provide unity with their traditional clothes, have an important place in traditional arts. Hood is one of the complementary of women's tepelik; It is a type of jewelry that is slightly hollow and circular and is used by placing it on the fez. It is a jewelry that is worn on a fez-free hair as well as on a fez. Hoods are made of metals such as silver, gold, brass and copper, with ornament techniques such as hole work, filigree, nailing, enamel, inlay, relief and granulation. The aim of this research is; products in Nevşehir Museum are examined and evaluated in terms of their current state, technique, size, raw material, motif, decoration subjects and composition features of tepeliks exhibited in the Ethnographic exhibition hall. The sample of the study consists of ten tepeliks.

Keywords: Handicrafts, jewelry, tepelik, women's headdresses.

1.Giriş

Yüzyıllar öncesinden günümüze kadar, kültür hazinesinin bir parçası olan kadınların geleneksel başlıkları, tarih boyunca kadın aksesuarları olarak kullanılmıştır.

Anadolu da kadın, her ortamda hoş görünmek için en iyi şekilde giyinmiş ve süslenmiştir. Kadınların giyim tarzları, buldukları yörenin iklimine göre değişmekle beraber, nerede olursa

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Kamiloğlu, İ. ,2021, Nevşehir Müzesinde Bulunan Tepelikler, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(2), 987-1005

olsun kadın, baş süslemesine önem vermiştir. Bu nedenle yüz güzelliği, saç biçimleri ve başa giyilen başlıklarla bir arada düşünülmüş, “güzelin başına, Ağanın aşına, ırgatın işine, atın dişine bak” tekerlemesi atasözü olmuştur (Önder: 1973:2).

Türk kadınının giysi ve baş aksesuarları, tarih boyunca her zaman yabancı ülkelerdeki insanların ilgisini çekmiştir. Osmanlı dönemi saray kadınları, üzeri değerli taşlarla bezenmiş başlıklar kullanmışlardır (1717 yıllarında, İstanbul’a gelen İngiliz Elçisi’nin eşi Lady Montegii, İngiltere’deki yakınlarına yazdığı mektuplarda, Türk saray kadınlarının giyiminden bahsetmiş, Türk kadın kıyafeti giymiş halde yaptığı resmini yakınlarına göndermiştir) (Kırzioğlu:1992:133).

Kadın başlıkları sanatsal bir değer olarak da öne çıkmaktadır. Sanat toplumların kültürlerini yansıtan en önemli unsurlardan biridir. Sanat, insanların birbirlerini anlamalarına yardımcı olan bir iletişim aracıdır (Hasgül:2020:1319).

Kadınların başlarında kullandıkları süslemelerin çeşitliliği ve maddi değeri kişinin toplumdaki sosyal durumunu da göstermek için bir araç olmuştur. Kadın Başlıkları; yörelere ve başlığı takan kişinin durumuna göre, altınla, gümüşle veya boncuklarla süslenmiştir. Baş süslemesinde kullanılan malzemeler ve aksesuarlar, ailenin ekonomik durumu ile ilgili topluma bilgi de vermektedir. Genç kız, yeni gelin, evli kadın, dul veya yaşlı kadın başlıkları farklı şekillerde yapılmış olsa da temelde aynıdır. Başa önce bir fes veya takke giyilir. Buna genelde “arakçın” veya “terlik” denir. Başlıklar, fes üzerine değişik örtüler örtülüp, bağlanarak ve takılarla süslenerek yapılır. Bazı bölgelerde kep şeklinde olan başlığa, değişik yöntemlerle yükseklik de verilebilmektedir.

Değişen hayat şartları ve modanın rolü, geleneksel kadın giyimini birçok açıdan etkilemiştir; başlıklar ve baş takıları önce büyük şehirler de, sonrada köylerde zamanla etkisini kaybetmiştir. Şehirli kadınların yıllar öncesinde kullandıkları bazı süslenme gelenekleri; başlıkları kıymetli taşlarla süsleme, üzeri bütünüyle altın kaplı başlıklar ve yanaklıklar tamamen kaybolmuş, etkisini yitirmiştir. Şehirlerde yok olan kadın başlıkları, Anadolu’da bir gelenek olarak kullanılmaya devam etmiştir. Bazı başlıklarda tepelikler de tamamlayıcı parça olarak yer almıştır. Tepeliklerde kullanılan teknikler, üzerinde kullanılan malzemeler de tepeliği takan kişinin durumunu göstermiştir. Başlıklarda kullanılan tepeliği şu şekilde tanımlayabiliriz.

Tepelik; hafif çukur ve yuvarlak formda olup fesin üstüne yerleştirilerek kullanılan takı çeşididir. Tepelikler fesin üstüne oturtularak takıldığı gibi fessiz saç üzerine oturtularak da kullanılmaktadır (Koçu: 1996: 40).

Fesin veya başın üstüne oturtularak kullanılan dairesel yapıya sahip tepeliklerin merkezinde; bazen renkli bir taş bazen de süsleme teknikleri ile motifler oluşturulmaktadır. Dairenin etrafında ise zincirlerle tutturulmuş değişik penez ve boncuklar yer almaktadır. Tepeliklerde merkez takıyı takan aşiret ve topluluğu temsil etmekte etrafında sarkan zincirler, penezler, boncuklar ise takan kişiyi nazardan korumak amacıyla kullanılmakta, ayrıca bolluk ve bereketi simgelemektedir (Özbağı:1993: 14).

Tepeliklerin kadın kıyafetinin bir tamamlayıcısı olarak bir takı gibi kullanıldığı olmuştur. Çoğunlukla giysi takıyı, bazen de takı giysiyi belirlerken, giysi takı bütünlüğü önemlidir. Kadınlar takılarını giysilerine uygun bir şekilde kullanma konusunda dikkatlidir (Büyükyazıcı: 2012:144).

Bu çalışma da; Nevşehir müzesi etnografik ürünler teşhir salonunda bulunan on adet tepelik örneğine yer verilmiştir. Nevşehir de çok farklı kültürler bir arada yaşamış ve bu farklılıklarda Nevşehir’in sanat eserlerine yansımıştır.

2.Amaç

Bu çalışmada; Nevşehir Müzesi Etnografya Bölümü teşhir salonunda bulunan tepeliklerin biçim, boyut, malzeme, teknik, motif ve kompozisyon özelliklerinin tespit edilerek değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

3.Yöntem

Bu çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Çalışmada alan araştırması olarak Nevşehir Müzesinde bulunan kadın baş süslemelerinden tepelikler incelenmiştir. Tepeliklerin incelenmesinde bilgi formu kullanılmıştır. Her bir tepelik için ayrı ayrı düzenlenen bilgi formlarında tepeliklere ait fotoğraflar, tepeliklerde kullanılan yapım teknikleri , hammadde ve kompozisyon özelliklerini içeren bilgiler yer almaktadır. Çalışmada tepeliklerin genel fotoğraflarına yer verilmiştir.

4.Evren Örneklem

Nevşehir Müzesi Etnografya bölümü teşhir salonunda bulunan 14 adet tepelik çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise bazı eserlerin birbirine çok benzemesinden dolayı seçilen 10 adet tepelik meydana getirmektedir.

5.Bulgular

Nevşehir müzesinde çalışma kapsamına alınan 10 adet tepelik incelenmiştir.

İncelenen tepeliklerin hepsi yuvarlak formda ve hammaddesi gümüştür. Gümüş tepeliklerde telkâri kabartma, kakma, döküm ve güverse tekniklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Süslemelerinde ise cam boncuk ve yarı değerli taşlar kullanılmıştır. Tepeliklerin yüzey süslemelerinde geometrik ve bitkisel motiflerin yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bazı tepeliklerde eksik parçaların ve taşlarında olduğu gözlenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular Erkaplan'ın "Yozgat Etnografya ve Arkeoloji Müzesi Etnografik Takıları" adlı yaptığı çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir (Erkaplan: 2016:532) .Benzerlik gösteren unsurların; tepeliğin yapım tekniklerinde ve süslemede kullanılan motiflerde olduğu tespit edilmiştir. Her iki çalışmada ki benzerlik telkâri tekniğiyle yapılmış eserlerin olduğu ve süslemede kullanılan motiflerin ise bitkisel olmasıdır.

Bilgi Formu 1

Şekil 1

Eser No: 1

Envanter: 2333

Eserin Adı: Tepelik

İlgili Koleksiyon: Nevşehir Müzesi

Nevşehir Müzesine Geliş Tarihi: 05.02.1975

İnceleme Tarihi: 25/07/2019

Eserin Boyutları: Çap: 16 cm- Zincir Uzunluğu: 8cm-3cm

Kullanılan Hammadde: Gümüş

Kullanılan Kuyumculuk Tekniği: Telkâri, Kabartma

Süslemede Kullanılan Motif: Bitkisel

Kompozisyon: Tepelik daire biçiminde yapılmıştır. Tepelik iç kısmından bombe verilerek kabartılmıştır. Tepeliğin üst kısmında bitkisel bezeme kullanılmıştır. Tepeliğin merkezine telkâri tekniği ile yapılmış bir çiçek motifi bombe verilerek yerleştirilmiştir, motifin ortasına da kırmızı değersiz taş yerleştirilmiştir. Ortadaki çiçek motifinin aynı formunda fakat daha küçüğü 6 adet çiçek motifi tepeliğin kenarlarına yerleştirilmiştir ve bu çiçek motiflerinin üzerine kırmızı, mavi taşlar aralıklı yerleştirilmiştir. Çiçek motiflerinin etrafı yuvarlak kabartma formda süslemeler ile çevrelenmiştir. Tepeliğin kenarlarına iki sıra halinde zincirle gümüş penezler eklenmiş ve bu eklentilerin kenarlarına içleri seyrek dolgu yapılmış yuvarlak halkalar eklenmiştir. Bunlarda eksik parçalar bulunmaktadır.

Bilgi Formu 2

Şekil 2

Eser No: 2

Envanter:2340

Eserin Adı: Tepelik

İlgili Koleksiyon: Nevşehir Müzesi

Nevşehir Müzesine Geliş Tarihi: 09.02.1975

İnceleme Tarihi: 25/07/2019

Eserin Boyutları: Çapı:19 cm -Yükseklik:7.5cm

Kullanılan Hammadde: Gümüş, Cam boncuk

Kullanılan Kuyumculuk Tekniği: Kabartma, Güverse

Süslemede Kullanılan Motif: Bitkisel, Geometrik

Kompozisyon: Yuvarlak formda çalışılmış tepeliğin merkezine 7.5 cm yüksekliğine kubbe şeklinde ikinci yuvarlak bir form yerleştirilmiştir. Kubbenin üzerinde nokta ve çizgi şeklinde kabartmalarla düzenli aralıklarla bezemeler yapılmıştır. Bu bezemelerin üst ve alt sınırına mavi renkli boncuklar yerleştirilmiştir. Kubbenin orta kısmına kenarları metal plaka ile çevrelenmiş kırmızı bir cam boncuk monte edilmiştir. Tepeliğin zemin kısmında gümüş tellerle, cam boncuklarla ve güverselerle dairesel bezemeler yapılmıştır. Tepeliğin zemin kısmın da etrafını çevreleyen kabartma tekniği ile yapılmış altı adet yıldız şeklinde süslemeler bulunmaktadır.

Bilgi Formu 3

Şekil 3

Eser No: 3

Envanter: 2332

Eserin Adı: Tepelik

İlgili Koleksiyon: Nevşehir Müzesi

Nevşehir Müzesine Geliş Tarihi: 09.02.1975

İnceleme Tarihi: 25/07/2019

Eserin Boyutları: Çapı: 19 cm Yükseklik:7.5cm

Kullanılan Hammadde: Gümüş, Cam boncuk

Kullanılan Kuyumculuk Tekniği: Kabartma, Güverse

Süslemede Kullanılan Motif: Bitkisel

Kompozisyon: Yuvarlak formda olan tepeliğin merkezine 7 cm yüksekliğine kubbe şeklinde ikinci bir form yerleştirilmiştir. Kubbenin üzerinde nokta ve çizgi şeklinde kabartmalarla düzenli aralıklarla bezemeler yapılmıştır. Kubbenin ortasına kırmızı bir cam boncuk kenarlarına ise küçük (kırmızı ve mavi) cam boncuklar yerleştirilmiştir. Tepeliğin zemini ile orta kısmına yerleştirilen kubbenin birleşme kısmının etrafına düzenli aralıklarla küçük boy mavi boncuklar sıralanmıştır. Zemin kısmında kubbenin dışında kalan bölümde merkezden kenara doğru çizgisel görüntü oluşturan güverseler yerleştirilmiştir. Güverseler arasına mavi ve kırmızı renkli cam boncuklarla dairesel bezemeler yapılmıştır. Tepeliğin kenarlarında belli aralıklarla zincir vb. süslemeleri tutturmak için halkalar bulunmaktadır. Ancak halkalar boştur.

Bilgi Formu 4

Şekil 4

Eser No: 4

Envanter: 2335

Eserin Adı: Tepelik

İlgili Koleksiyon: Nevşehir Müzesi

Nevşehir Müzesine Geliş Tarihi: 05.02.1975

İnceleme Tarihi: 25/07/2019

Eserin Boyutları: Çapı:12 cm Yükseklik: 4cm Zincir Uzunluğu: 13 cm

Kullanılan Hammadde: Gümüş

Kullanılan Kuyumculuk Tekniği: Kabartma, Taş kakma

Süslemede Kullanılan Motif: Bitkisel, Geometrik

Kompozisyon: Tepelik yuvarlak formda çalışılmıştır. İç kısmı çukur olan tepeliğe iç kısımdan kabartma tekniği ile yuvarlak formda geometrik bezemeler yapılmıştır. Tepeliğin merkezine farklı bir metalle küçük boyutlu bir kubbe bulunmakta, kubbenin ortasında kabaşon şeklinde taş sıvama tekniğinde kakılmıştır. Tepeliğin yüzeyine dairesel olarak yapılan kabartmalar aralarında boşluklara yer verilerek ve değişik büyüklüklerde, sık veya seyrek olarak yerleştirilmiştir. Tepeliğin kenarlarında halkalar bulunmaktadır. Geniş olarak bırakılan boşluğa eşit aralıklı kabartma tekniği ile laleye benzeyen bitkisel motif yerleştirilmiştir. Tepeliğin kenarlarına sık aralıklarla halkalar sıralanmış, bu halkaların uçlarına ortası delik yuvarlak pulların takıldığı zincirler bulunmaktadır.

Bilgi Formu 5

Şekil 5

Eser No: 5

Envanter: 2745

Eserin Adı: Tepelik

İlgili Koleksiyon: Nevşehir Müzesi

Nevşehir Müzesine Geliş Tarihi: 16.07.1976

İnceleme Tarihi: 25/07/2019

Eserin Boyutları: Çapı:10,5cm

Kullanılan Hammadde: Gümüş, Yarı değerli taş

Kullanılan Kuyumculuk Tekniği: Döküm, Telkâri, Güverse

Süslemede Kullanılan Motif: Bitkisel

Kompozisyon: Yuvarlak formda çalışılan tepeliğin ana çatısı dökümden yapılmıştır. Papatya formunda çalışılan ana çatı yirmi adet dilimden oluşmaktadır. Her dilimin üzerine simetri bir şekilde yarı değerli taşlarla, telkâri tırtıllarla, güverselerle ve baklava dilimi şeklinde gümüş plakalar üzerine belli bir sırada süsleme yapılmıştır. Tepeliğin tam ortasında küçükten büyüğe genişleyen güverselerle dairesel süsleme yapılmıştır.

Bilgi Formu 6

Şekil 6

Eser No: 6

Envanter: 2570

Eserin Adı: Tepelik

İlgili Koleksiyon: Nevşehir MŐzesi

Nevşehir MŐzesine Geliş Tarihi: 13.08.1975

İnceleme Tarihi: 25/07/2019

Eserin Boyutları: apı:23 cm

Kullanılan Hammadde: GŐmŐŐ, Bakır

Kullanılan Kuyumculuk Tekniği: Telkâri, GŐverse

SŐslemede Kullanılan Motif: Bitkisel

Kompozisyon: Yuvarlak biimde olan tepelik bakır yuvarlak bir levhanın Őzerine monte edilmiştir. Papatya motifinden atı teli Őzerine damla dolgularla oluŐturulan telkâri tekniği ile yapılımiŐtir. Tepeliğin ortasına yine papatya formunda Şekil verilen atı teli kabartılarak yerleŐtirilmiŐ ve ortasına mavi boncuk monte edilmiştir. Tepeliğin kenarlarında gŐverse ile sŐsleme yapılımiŐtir.

Bilgi Formu 7

Şekil 7 a

Şekil 7 b

Eser No: 7

Envanter: 1974

Eserin Adı: Tepelik

İlgili Koleksiyon: Nevşehir Müzesi

Nevşehir Müzesine Geliş Tarihi: 31.07.1973

İnceleme Tarihi: 25/07/2019

Eserin Boyutları: Çapı: 16cm Yükseklik:7,5 cm

Kullanılan Hammadde: Gümüş

Kullanılan Kuyumculuk Tekniği: Kabartma

Süslemede Kullanılan Motif: Bitkisel

Kompozisyon: Yarım küre şeklinde bir yuvarlak forma sahip olan tepeliğin kenarları dilimlidir. Tamamen kabartma tekniği ile yapılmıştır. Tepelikteki dilimlerin aralarında dikine yaprak motifleri çiçek motifleri bulunmaktadır. Tepeliğin üst kısmında merkeze yerleştirilmiş kubbe şeklinde bir yükseklik olup, bunun üzerinde tek merkezden çıkan çizgilerle süsleme yapılmıştır. Bu parça ile tepeliğin birleşim yerinde üçgen şeklinde ajur tekniği ile açıklıklar oluşturulmuştur.

Bilgi Formu 8

Şekil 8a

Şekil 8b

Eser No: 8

Envanter: 1064

Eserin Adı: Tepelik

İlgili Koleksiyon: Nevşehir Müzesi

Nevşehir Müzesine Geliş Tarihi: -1970

İnceleme Tarihi: 25/07/2019

Eserin Boyutları: Çapı: 11,5 cm Zincir Uzunluğu:15 cm

Kullanılan Hammadde: Gümüş

Kullanılan Kuyumculuk Tekniği: Telkâri, Güverse, Kabartma

Süslemede Kullanılan Motif: Geometrik , Bitkisel ve Sembolik

Kompozisyon: Yuvarlak formda çalışılan tepeliğin ana çatısı telkâridir. Papatya formunda çalışılan ana çatının orta kısmında dairesel bir şekil vardır. Tepeliğin üzerinde iç içe geçmiş iki üçgenden meydana gelen (Mührü Süleyman Motifi) altı köşeli yıldız motifi bulunmaktadır. Bu yıldızın hatları güverseler ile belirlenmiştir. Bu üçgenlerin köşelerinde kırmızı ve yeşil renklere cam boncuklar yerleştirilmiştir. Tepeliğin kenarlarında halkalar bulunmaktadır. Bu halkalar takılan zincirlerin uçlarına yaprak formunda metal süslemeler bulunmaktadır.

Bilgi Formu 9

Ŗekil 9

Eser No: 9

Envanter: 1739

Eserin Adı: Tepelik

İlgili Koleksiyon: NevŖehir MŖzesi

NevŖehir MŖzesine GeliŖ Tarihi: 06.02.1973

İnceleme Tarihi: 25/07/2019

Eserin Boyutları: apı:12 cm Zincir Uzunluğu:11 cm

Kullanılan Hammadde: GŖmŖŖ, Cam boncuk

Kullanılan Kuyumculuk Tekniği: Telkâri

SŖslemede Kullanılan Motif: Bitkisel ve Geometrik

Kompozisyon: Yuvarlak formda alıŖılan tepeliğin ana atısı telkâridir. Papatya formunda alıŖılan ana atının orta kısmında dairesel bir Ŗekil vardır. Tepeliğin Ŗzerinde i ie gemiŖ iki Ŗgenen oluŖan altı kŖŖeli yıldız motifi (MŖhrŖ SŖleyman Motifi) bulunmaktadır. Bu Ŗgenlerin kŖŖelerinde kırmızı yeŖil renklerde cam boncuklar kullanılmıŖtır. Tepeliğin kenarlarında halkalar bulunmaktadır. Bu halkaların ularına yuvarlak formda bŖyŖk pullar bulunmaktadır.

Bilgi Formu 10

Şekil 10

Eser No: 10

Envanter: 2569

Eserin Adı: Tepelik

İlgili Koleksiyon: Nevşehir Müzesi

Nevşehir Müzesine Geliş Tarihi: 13.08.1975

İnceleme Tarihi: 25/07/2019

Eserin Boyutları: Çapı:13 cm Yükseklik: 4 cm - Zincir Uzunluğu:11 cm

Kullanılan Hammadde: Gümüş

Kullanılan Kuyumculuk Tekniği: Kabartma, Güverse, Kakma

Süslemede Kullanılan Motif: Bitkisel

Kompozisyon: Tepelik yuvarlak formda çalışılmıştır. İç kısmı çukur olan tepeliğe iç kısımdan kabartma tekniği ile yuvarlak formda geometrik bezemeler yapılmıştır. Tepeliğin merkezine farklı bir metalle küçük boyutlu bir kubbe bulunmakta, kubbenin ortasında kabaşon şeklinde taş sıvama tekniğinde kakılmıştır. Tepeliğin yüzeyinde kabartma tekniği ile yapılan yüksekliklerin yanı sıra güverse tekniği ile yapılmış bitkisel bezemeler mevcuttur. Geniş olarak bırakılan boşluğa eşit aralıklı kabartma tekniği ile laleye benzeyen bitkisel motif yerleştirilmiştir. Tepeliğin kenarlarına sık aralıklarla halkalar sıralanmış, bu halkaların uçlarına ortası delik yuvarlak pulların takıldığı zincirler bulunmaktadır.

6.Sonuç

Nevşehir müzesinde Etnografik eserler teşhir salonunda bulunan tepelikler incelenmiştir. Çalışma yapılırken teşhir salonunda vitrinde bulunan eserler; etnografya eserlerinden sorumlu görevli eşliğinde çıkartılarak fotoğraflanmış, incelenmiş ve bilgileri kaydedilmiştir. Tepeliklerin müzeye gelme şekillerinin devir yoluyla veya satın alma aracılığı ile olduğu tespit edilmiştir. Nevşehir Müzesinde bulunan ve üzerinde çalışma yapılan tepeliklerde gümüş madenini kullanıldığı tespit edilmiştir. Tepeliklerde altın madenin kullanılmadığı belirlenmiştir; bu durum da tepeliklerin maddi amaçlı değil de süslenme amaçlı kullanıldığını ortaya koymaktadır. Tepeliklerde kullanılan yapıım teknikleri, ham maddesi, kompozisyon özellikleri, boyutları, müzeye geliş tarihleri

incelenip bilgi formlarına kaydedilmiştir. Tepelikler üzerinde yapılan incelemelerden birden fazla tekniğin kullanılmış olduğu görülmektedir.

Tepeliklerin incelenmesinde ; müzeye geliş tarihlerinin 1970 ile 1976 yılları arasına olduğu belirlenmiştir. Eserlerin hepsi dairesel formdadır ve çapları;10,5 cm ile 23 cm aralıklarında değişkenlik göstermektedir. Tepeliklerde hammadde olarak gümüş cam boncuk ve yarı değerli taş kullanılmıştır. Eserlerde; telkâri, güverse, kabartma, kakma, ve döküm kuyumculuk teknikleri uygulanmıştır. Süslemede kullanılan motifler; bitkisel, geometrik ve sembolik olarak belirlenmiştir. Genel olarak kompozisyon özellikleri incelendiğinde tepeliklerin birbirleriyle benzerlikler gösterdiği görülmüştür. Beş adet tepeliğin kenarlarında zincir ve penezlerle süsleme yapılmıştır ve tepeliklere iç kısmından çukur form verilmiştir. Diğerleri düz formdadır. Kompozisyonlar oluşturulurken farklı teknikler ve farklı süsleme motifleri birlikte kullanılmıştır.

Tüm bulguların değerlendirilmesi sonucunda; teşhirde bulunan tepeliklerin durumunun iyi olduğu tespit edilmiştir. Müzeler, kişilerin tarihlerinden gelen eser ve yapıtlarla atalarımızın yaratıcılığını belgelemekte ve bunları gelecek kuşaklara aktarmaktadır. Müzeler eserleri sergilemekle kalmayıp, sanata ilgi göstermeyen kişilerin de dikkatini çekmektedir. Bu nedenlerle müzelerde bulunan eserlerin toplum tarafından bilinmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması önemlidir.

KAYNAKÇA

Büyükyazıcı, M. (2012). “Ankara Kadın Takıları” 1. Uluslararası Ankara- Kazan ve Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu. 06-07 Kasım 2012 Kazan-Ankara.

Erkaplan, E.(2016). “Yozgat Etnografya ve Arkeoloji Müzesi (Nizamoğlu Konağı) Etnografik Takıları”.I.Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiri Kitabı Cilt 3.s:529-543. Bozok Üniversitesi Yayınları .Yozgat

Hasgül, E.(2020) “Sosyal Hizmet Eğitiminde Sanat, Sanat Terapisi ve Sanat Eğitiminin Önemi” , Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, cilt.55 Sayı:2, 1318-1329

Kırgızoğlu,N.G(1992) Anadolu Geleneksel Kadın Başlıkları IV.Milletlerarası Halk Kongresi Bildirileri,5,133-139

Koçu,R.E.(1996).Türk Giyim Kuşam Sözlüğü .(2.Basım).İstanbul, Mart.

Önder ,M, “Selçuklu Devri Kadın Başlıkları”, Türk Etnografya Dergisi XIII, İstanbul, 1973, s.1-8

Özbağı ,T.(1993). “Baş Süslemelerinde Kullanılan Anadolu Kadın Takıları” .Kültür ve Sanat Dergisi, s20,50-53.

ŞEKİL KAYNAKÇASI

Şekil 1:E:1 “Tepelik”, İlknur Kamiloğlu Arşivi.

Şekil 2: E:2 “Tepelik”, İlknur Kamiloğlu Arşivi.

Şekil 3: E:3 “Tepelik”, İlknur Kamiloğlu Arşivi.

Şekil 4: E:4 “Tepelik”, İlknur Kamiloğlu Arşivi.

Şekil 5: E:5 “Tepelik”, İlknur Kamiloğlu Arşivi.

Şekil 6: E:6 “Tepelik”, İlknur Kamiloğlu Arşivi.

Şekil 7a: E:7 “Tepelik”, İlknur Kamiloğlu Arşivi.

Şekil 7b: E:7 “Tepelik”, İlknur Kamiloğlu Arşivi.

Şekil 8a: E:8 “Tepelik”, İlknur Kamiloğlu Arşivi.

Şekil 8b: E:8 “Tepelik”, İlknur Kamiloğlu Arşivi.

Ŗekil 9: E:9 “Tepelik”, İlnur Kamiloğlu ArŖivi.

Ŗekil 10 :E:10 “Tepelik”, İlnur Kamiloğlu ArŖivi.

Research Article

Nevşehir Müzesinde Bulunan Tepelikler

Tepeliks Found in Nevşehir Museum

İlknur KAMILOĞLU

Öğr. Gör. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Sanat ve Tasarım Fakültesi Kuyumculuk ve Mücevher Tasarımı Bölümü

ilknur.kamiloglu@hbv.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-7854-9437>

Extended Abstract

Introduction

Traditional headdresses of women, which have been a part of the cultural treasure from centuries ago to the present, have been used as women's accessories throughout history.

Women in Anatolia are dressed and decorated in the best way to look nice in any setting. Although the dressing style of women varies according to the climate of the region they are in, the woman gives importance to head decoration regardless of her region. For this reason, the beauty of the face, hair styles and headdress were considered all together, and the tongue twister "look at the head of the beautiful, the food of the agha, the work of the laborer, the teeth of the horse" became a proverb.

Turkish women's clothing and head accessories have always attracted the attention of foreign people throughout history. Ottoman palace women wore headdresses decorated with precious stones (Lady Montegii, the wife of the British Ambassador who came to Istanbul in 1717, mentioned the attire of Turkish palace women in the letters she wrote to her relatives in England and sent a picture she drew of herself dressed in traditional Turkish women attire).

Women's headdress stands out as an artistic value as well. Art is one of the most important elements that reflect the cultures of societies. Art is a communication tool that helps people understand each other.

The variety and material value of the ornaments used by women on their headdresses has been a tool to depict the social status of the person in society. Women's Headdresses are decorated with gold, silver or beads, depending on the region and the status of the person wearing the headdress. The materials and accessories used in the head decoration also provide information to the society about the economic conditions of the family. Although made in different ways, headdresses for young girls, new brides, married women, widows, or older women are basically the same. A fez or coif is worn first. This is often referred to as "arakçın" or "terlik". The headdresses are made by covering various covers on the fez, tying and decorating with jewelry. In some regions, the headdress, which is in the form of a cap, can be given height by different methods.

Changing living conditions and the role of fashion have influenced traditional women's clothing in many ways; Headdresses and head ornaments lost their influence over time, first in big cities and then in villages. Some of the decoration traditions used by urban women years ago, such as the decoration of the headdresses with precious stones, the headdresses and cheek pieces covered

with gold disappeared and became unusable. The headdresses of women, which disappeared in the cities, continued to be used as a tradition in Anatolia. Caps are also used in some headdresses. The techniques and the materials used on the caps also showed the condition of the wearer. We can define the cap used in the headdresses as follows.

Cap has a slightly hollow and round form and is a type of jewelry used by placing it on the fez. Caps may be put on either by securing on the fez or directly on the hair without a fez .

There are sometimes a colored stone and sometimes ornamental techniques and motifs in the center of the caps, which have a circular structure and is used on the fez or on the head. Around the circle, there are various gold coins and beads attached with chains. On the caps, the center represents the tribe and the community of the women wearing the jewelry, and the chains, gold coins, and beads hanging around it are used to protect the wearer from the evil eye and symbolize abundance and fertility.

Caps have been used as jewelry as a complement to women's clothing. Mostly, clothing determines the jewelry, sometimes jewelry determines the clothing, however, clothing jewelry integrity is important. Women pay attention to use their jewelry appropriate to their clothing.

Ten cap samples found in the ethnographic products exhibition hall of Nevşehir Museum are included in this study. Many different cultures lived together in Nevşehir and these differences were reflected in the artworks of Nevşehir.

This study aims to determine and evaluate the shape, size, material, technique, motif and composition features of the caps found in the exhibition hall of Nevşehir Museum Ethnography Department.

An information form has been prepared for the examination of the caps. The prepared information forms are used for each cap. General photographs of the caps are used. The work techniques, raw material and composition properties used in caps were examined and recorded in the data sheets. 14 caps located in the exhibition hall of Nevşehir Museum Ethnography Department constitutes the scope of this study. The sample of the study, on the other hand, consists of selected 10 caps due to the similarity of some works.

Findings and Conclusion

In the Nevşehir museum, 10 caps included in the study were examined.

All of the caps examined are in round form and their raw material is silver. It has been determined that filigree relief, inlay, casting and *guverse* (miniature sphere made of gold and silver) techniques were used on the silver caps. Glass beads and semi-precious stones were used in its decorations. It was determined that geometric and floral motifs were used extensively in the surface decoration of the caps. The findings obtained in the study are similar to the findings of Erkaplan's study "Ethnographic Jewelry of the Yozgat Ethnography and Archeology Museum".

The caps in the Ethnographic artifacts exhibition hall in the Nevşehir Museum were examined. The artifacts found in the showcase in the exhibition hall during the study were taken out, photographed, examined and recorded in the presence of the officer responsible from the ethnography artifacts. It has been determined that the museum acquired the caps through transfer or purchase. Metals such as silver and copper were used in the examined caps which are displayed in the Nevşehir Museum. It has been determined that gold was not used in caps; which reveals that the caps are used as decoration purposes rather than financial. The work techniques, raw materials, composition features, dimensions, dates of arrival to the museum of the caps were examined and recorded in the information forms. From the examinations made on the caps, it is seen that more than one technique has been used.

As a result of the evaluation of all the findings, it was determined that the condition of the caps exhibited was good. Museums document the creativity of our ancestors with artifacts and works

from people's histories and pass them on to future generations. Museums not only exhibit works, but also attract the attention of people who are normally not interested in art. For these reasons, it is important that the works in museums are known by the public and transferred to future generations.